

Dreptul de preferință al creditorilor moștenirii în actuala și viitoarea reglementare a Codului civil. Aspecte de drept comparat

Lucreția Albertina Postelnicu, judecător,
președinte al Judecătoriei Sectorului 6 București

Rezumat:

Dreptul de gaj general reprezintă o garanție pentru realizarea creanțelor creditorului și în situația în care debitorul decedează. Atât reglementarea actuală, cât și cea viitoare, îi privilegiază pe creditorii defunctului față de creditorii personali ai moștenitorului, punându-le la dispoziție anumite mijloace de natură a conserva dreptul lor de gaj general ce are ca obiect masa bunurilor succesoriale, printre care și privilegiul de a cere separația de patrimonii. Măsurile de protecție prevăzute în Noul Cod civil sunt consecința viziunii legiuitorului asupra posibilității de divizare a patrimoniului, privit ca universalitate juridică, urmărindu-se respectarea drepturilor creditorilor asupra fiecăreia dintre masele succesoriale.

Cu toate acestea, spre deosebire de legiuitorul francez, ce bilateralizează dreptul de preferință, în sensul că le recunoaște și creditorilor personali ai moștenitorului posibilitatea de a-și acoperi creanțele din bunurile moștenitorului cu prioritate față de creditorii moștenirii, când vine în concurs cu aceștia, legiuitorul român le oferă protecție privilegiată doar creditorilor moștenirii.

Reglementările Noului Cod civil sunt actuale și statuează opinii exprimate cu valoare de principiu în doctrina de specialitate, în condițiile unei reglementări care păstra formulări ce nu mai corespundeau mecanismului juridic al instituției.

Abstract:

General lien creditor is a guarantee for the realization of claims even when the debtor dies. The current and future regulation favors the creditors of the deceased heir to personal creditors, putting them with some means to preserve their right to such collateral generally having as object property table inheritance. Protection measures provided for in the New Civil Code are the result of vision legislature on the possibility of dividing property, regarded as legal universality, monitoring the rights of creditors of each of successions.

However, unlike the French legislature, which states preferably right in the sense that it recognizes the personal creditors of the heir ability to cover claims from goods heir creditors priority over inheritance, when they come into competition with, the legislature Romanian offered only privileged creditors heritage protection.

New Civil Code regulations are current and state the opinions expressed as value of principle in the doctrine of specialty, under a regulation which kept formulations no longer corresponded to legal mechanism of the institution.

Keywords: inheritance law, wealth inheritance, devolution of property, unsecured creditors, general guarantee right, the right of preference, Civil Code - the future framework

1. Scurtă introducere

Patrimoniul succesoral se transmite, de plin drept, către moștenitorii legali sau legatari din ziua deschiderii moștenirii. Transmiterea moștenirii este universală, întrucât are ca obiect patrimoniul ca universalitate juridică, nu drepturile și obligațiile primate *ut singuli*, și, totodată, unitară, întrucât privește toate drepturile și obligațiile defunctului, indiferent de natura și/sau proveniența sau originea bunurilor care îl compun.

Transmiterea succesiunii are ca efect transferarea drepturilor și obligațiilor defunctului în patrimoniul eredelui, care se vor constitui într-o masă patrimonială distinctă, patrimoniul succesoral.

Patrimoniul succesoral este format dintr-un activ succesoral și un pasiv succesoral. În activul succesoral intră drepturile patrimoniale⁶⁸⁰ și acțiunile patrimoniale ale defunctului existente la data deschiderii succesiunii⁶⁸¹, precum și drepturi, care vor intra în patrimoniul succesoral ulterior deschiderii succesiunii⁶⁸², ca urmare

⁶⁸⁰ Instanța a inclus în masa succesorală de pe urma defunctului decedat la 04.09.1988, dreptul de proprietate asupra unui teren în suprafață de 5400 mp, pentru care a fost emis titlul de proprietate nr. 107202/28.10.2002. În motivare s-a arătat că, deși reclamanta nu a acceptat succesiunea rămasă de pe urma defunctului său soț în termenul legal de opțiune succesorală, aceasta este de drept repusă în termenul de acceptare a moștenirii cu privire strict la terenul ce face obiectul reconstituirii dreptului de proprietate în patrimoniul defunctului S.Ș., față de dispozițiile art. 13 alin. 2 din Legea nr. 18/1991 (*Jud. Sect. 6 București - S. civ., sent. civ. nr. 2205/12.03.2010, nepublicată*).

⁶⁸¹ Instanța a admis cererea precizată formulată de reclamantii B.C.M. și B.T., creditorii ai părâtului C.P., în contradictoriu cu părâtii, C.P., debitorul lor și E.A., a constatat că hotărârea pronunțată ține loc de act autentic de vânzare-cumpărare între E.A., în calitate de unic moștenitor al defuncțiilor R.I. și R.A., ca vânzător, și C.P., unic moștenitor al defuncțiilor C.N. și C.M., în calitate de cumpărător, având ca obiect terenul în suprafață de 315 mp situat în București, sector 6, la prețul de 4.000 lei. De asemenea, a constatat că hotărârea ține loc de act autentic de vânzare-cumpărare între C.P., unic moștenitor al defuncțiilor C.N. și C.M., în calitate de vânzător și reclamantii B.C.M. și B.T., în calitate de cumpărători, având ca obiect terenul în suprafață de 315 mp situat în București, sector 6, la prețul de 2.750.000 lei. În acest sens, instanța a reținut, cu privire la calitatea procesuală a părților în prezenta cauză, că, pe de o parte, chiar din cuprinsul înscrisului sub semnătură privată încheiat între numitul C.N., autorul părâtului C.P., și reclamanta B.C.M., vânzătorul s-a obligat să se prezinte în

termen de 5 zile de la încheierea antecontractului la notariat pentru a împuternici cumpărătorul prin procură în vederea legalizării chitanței prin care vânzătorul, la rândul lui, a intrat în posesia terenului și ulterior, pentru înstrăinarea acestui teren la momentul finalizării formalităților. Pe de altă parte, în virtutea calității de succesori universal al autorilor acestora, R.I. și R.A., pe de o parte, și C.N. și C.M., pe de altă parte, părâtii C.P. și E.A. au dobândit la data deschiderii succesiunii după autorii lor defuncții universalitatea drepturilor și obligațiilor existente în patrimoniul autorilor lor la data decesului. Odată cu această transmitere, efectele unor astfel de promisiuni de vânzare-cumpărare se transmit asupra moștenitorilor, fiind opozabile acestora. În consecință, față de succesiunea cronologică a raporturilor juridice dintre părți, aspectele de drept material menționate justifică pe deplin calitatea procesuală pasivă a celor doi părâți (*Jud. Sect. 6 București - S. civ., sent. civ. Nr. 1905/23.03.2005, nepublicată*).

⁶⁸² Instanța a dispus reducțiunea testamentului olograf, datat 22.03.2006 și a codicilului din 05.04.2006, întocmite de defuncta Ș.D., la nivelul cotității disponibile, respectiv la 1/3 din masa succesorală, părților revenindu-le câte o cotă de 1/3 din masa succesorală. Părâtii-reclamantii, moștenitori rezervatari, nu au formulat cerere pentru reducțiunea liberalităților excesive, o astfel de cerere formulând reclamanta-părâtă, moștenitoare testamentară-legatară cu titlu particular, care a solicitat ca masa succesorală să se împartă în cote de 1/3 între aceasta, ca moștenitoare testamentară, și părâtii reclamantii, ca moștenitori rezervatari. Dispoziția inserată în cuprinsul art. 848 Cod civil, referitoare la împrejurarea că se poate solicita

a reducăunii liberalităăilor excesive sau prin efectul raportului donaăiilor (dacă moștenitorii beneficiază de rezervă succesorală, respectiv de raport), fructele naturale, civile, industriale produse de bunurile succesorale ulterior deschiderii succesiunii. Nu intră în activul succesoral drepturile viagere, față de care decesul titularului are un efect extinctiv, sau drepturile condiăionale, cum sunt cele care

rezultă dintr-o donaăie în care se prevede expres reînțoarcerea convenăională a bunurilor dăruite pentru cazul când donatarul ar muri înainte de donator⁶⁸³.

Pasivul succesoral este format din datoriile succesorale, acele obligaăii patrimoniale ale defunctului care, indiferent de izvorul lor, există în patrimoniul succesoral la data deschiderii moștenirii⁶⁸⁴, și sarcinile succesorale, adică

reducăiunea liberalităăilor excesive doar de către „erezii rezervatari, de erezii acestora sau de cei care înfăăișează drepturile lor” trebuie interpretată în sensul că acestor categorii de succesori li se recunoaște dreptul de a beneficia de această acăiune, consecințele acesteia profitându-le. Nimic nu-l împiedică, însă, pe beneficiarul liberalităăii, în defavoarea căruia funcăionează reducăiunea, de a solicita aceasta în cadrul dezbaterii succesorale, pentru ca această dezbaterie să se realizeze just și corect (*Jud. sect.6 București, sec. civ., sent. civ. nr. 2415/5.04.2007, nepublicată*).

⁶⁸³ A se vedea art. 825 C.civ. Pentru explicaăii suplimentare a se vedea Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1996, p. 106.

⁶⁸⁴ Instanăa a inclus în masa succesorală dreptul de creanăa al pârâtei-reclamante în valoare de 6408 lei, reprezentând ½ din ratele plătite la apartamentul bun succesoral în perioada octombrie 1980-1991. În acest sens, s-a reăinut că preăul apartamentului a fost achitat în perioada iulie 1976 - decembrie 1991. Prin urmare, de la data încheierii căsătoriei -16.10.1980 au fost achitate rate și dobânzi în timpul căsătoriei până în anul achitării integrale - decembrie 1991, rate care au fost evaluate prin raportul de expertiză la suma de 41.072 ROL, actualizată în prezent la suma de 12.817 RON. În ceea ce privește plata acestor rate s-a afirmat de către reclamantele-pârâte că aceasta a fost făcută exclusiv de către autorul lor, negându-se contribuăia pârâtei reclamante la plata acestora. Instanăa a reăinut că, în virtutea prezumăiei instituite de art. 30 din Codul Familiei, soăii au contribuit împreună pe perioada căsătoriei (în care se situează și o parte din perioada achitării ratelor) atât la dobândirea bunurilor comune, cât și la susăinerea altor sarcini. Prin urmare, deși este de necontestat faptul că sumele reprezentând rate la apartament au fost oprite pe statele de plată ale defunctului, această reăinere s-a făcut numai din salariul pârâteului deoarece acesta era titularul contractului de credit, însă nu poate fi negată contribuăia soăiei la dobândirea bunurilor comune și la susăinerea traiului în comun. S-a decis astfel că, dacă o parte din preăul

bunurilor a fost plătit în rate de către soăul proprietar al acestora din retribuăia sa care este bun comun, această împrejurare trebuie avută în vedere la stabilirea cotelor convenite pârăilor din bunurile comune (TS, dec. 2134/1984). De asemenea, s-a arătat că în cazul unui credit obăinut anterior căsătoriei pentru locuinăa personală, împrejurarea că o parte din rate a fost plătită în timpul căsătoriei nu ridică acestor rate caracterul de bun comun, iar valoarea ratelor achitate de foăii soăii în timpul căsătoriei la bunul propriu al unuia din ei trebuie calculată la valoarea lor actualizată. Astfel, instanăa a apreciat că ambii soăii au avut o contribuăie egală de 50% la dobândirea imobilului inclus în masa succesorală și, în consecinăa, se impune recunoașterea unui drept de creanăa al pârâtei-reclamante în valoare de 6.408 lei, reprezentând ½ din ratele plătite la apartamentul bun succesoral în perioada octombrie 1980-1991 (*Jud. Sect. 6 București - S. civ., sent. civ. nr. 4488/30.06.2008, nepublicată*).

Instanăa a inclus în pasivul succesoral suma de 7.945 lei reprezentând îmbunătăăiri aduse imobilului de către pârăatul-reclamant, astfel cum rezultă din raportul de expertiză tehnică și din declaraăia martorului P.I. coroborată cu prezumăia simplă în acest sens ce decurge din deăinerea de către pârăatul reclamant a unei posesii exclusive asupra apartamentului, ceilalăi fraăi neavând acces în imobil, pârăatul-reclamant având astfel un drept de creanăa asupra moștenirii, născut din starea de coproprietate a pârăilor asupra apartamentului. (*Jud. Sect. 6 București - S. civ., sent. civ. nr. 6406/8.10.2008, nepublicată*).

Instanăa a respins cererea pârâtei-reclamante prin care a solicitat includerea în pasivul succesoral a dreptului său de creanăa rezultat din cheltuielilor de spitalizare și medicaăie ale defunctului P.V., pe care le-a achitat din veniturile sale în ultimele luni de viaăa ale defunctului. În acest sens, instanăa a reăinut că din probatoriul administrat nu rezultă că pârăata-reclamantă ar fi convenit cu defunctul ca acesta din urmă să-i restituie contravaloarea acestora, cu alte cuvinte nu a rezultat că s-ar fi născut o obligaăie de restituire în patrimoniul

acele obligații care, fără a fi existat în patrimoniul celui care lasă moștenirea, se nasc în persoana moștenitorului la data deschiderii moștenirii sau ulterior, independent de voința defunctului sau din voința lui, și anume cheltuielile de înmormântare⁶⁸⁵, cheltuielile pentru administrarea și lichidarea moștenirii, plata legatelor cu titlu particular, care conferă legatarului calitatea de creditor al unei creanțe.

Din momentul deschiderii succesiunii, patrimoniul eredelui va fi format din două mase patrimoniale distincte, masa bunurilor succesoriale, patrimoniul succesoral, și masa bunurilor moștenitorului, fiecare cu un regim juridic distinct și cu creditori distincți⁶⁸⁶. La momentul acceptării succesiunii se va realiza o confuziune a celor două mase de bunuri și, pe cale de consecință, va înceta divizarea patrimoniului eredelui.

Prin efectul transmisiunii succesoriale, obligațiile pe care defunctul le avea față

de creditorii săi sunt preluate de moștenitori. Creditorii chirografari ai defunctului riscă, în cazul în care moștenitorul este insolubil, ca, în urma acceptării succesiunii, să vină în concurs cu proprii creditori ai moștenitorului și să nu mai poată să-și satisfacă propriile creanțe. De aceea, legea le dă posibilitatea să solicite separația de patrimonii, păstrând integritatea patrimoniului succesoral, gajul lor general.

2. Dreptul creditorilor defunctului de a cere separația de patrimonii

Dreptul creditorilor de a cere separația de patrimonii a apărut din necesitatea creditorilor chirografari de a face față riscului pe care îl prezintă transferarea patrimoniului succesoral în cazul în care moștenitorul este insolubil sau mai insolubil decât moștenirea⁶⁸⁷. Problematică abordată atât în doctrina franceză⁶⁸⁸, cât și în

defunctului înainte de data decesului cu privire la aceste pretinse cheltuieli, pârâta reclamantă putând efectua aceste cheltuieli pur și simplu din datorie morală față de părintele său, fără a avea corespondent într-o obligație de restituire a acestor cheltuieli de către defunct și, în consecință, nașterea unui drept de creanță asupra celorlalți moștenitori constând în suportarea, în cotele părți deținute, a contravalorii cheltuielilor efectuate cu tratamentul medical al defunctului său tată (*Jud. Sect. 6 București - S. civ., sent. civ. nr. 4958/17.06.2009, nepublicată*).

În același sens, instanța a respins capătul din cererea reconvențională având ca obiect includerea în masa succesorală a sumei de 45.000 lei, reprezentând despăgubiri constând în contravaloarea cheltuielilor medicale pe care pârâțul reclamant le-a efectuat pentru tratarea unor afecțiuni proprii pretins a fi cauzate de îngrijirile pe care le-a acordat defunctului său frate, întrucât nu a existat în patrimoniul pârâțului-reclamant o obligație legală sau contractuală de întreținere sau îngrijire a defunctului, după cum defunctul nu a săvârșit nicio faptă ilicită, ca izvor al obligației, care să-l prejudicieze pe pârâțul-reclamant, îngrijirile acordate defunctului putând decurge cel mult dintr-o obligație morală, bazată pe legătura strânsă de rudenie și pe afecțiunea reciprocă, fără a da naștere unui echivalent bănesc constând într-o contraprestație, respectiv o creanță împotriva

defunctului în acest sens și ca atare divizarea și suportarea în mod proporțional de către ceilalți succesibili (*Jud. Sect. 6 București - S. civ., sent. civ. nr. 6406/8.10.2008, nepublicată*).

⁶⁸⁵ În jurisprudență s-a stabilit că cheltuielile cu pomenirea defunctului ulterioare înmormântării nu vor fi incluse în pasivul succesoral, având în vedere că suportarea acestora nu poate fi impusă *de plano* reclamantului, față de convingerile sale intime și atitudinea subiectivă pe care o presupune efectuarea acestor cheltuieli. Instanța a reținut că vor fi incluse în pasivul succesoral cheltuielile de înmormântare și cheltuielile de întreținere ale apartamentului ce face parte din masa bunurilor succesoriale (*Jud. Sect. 6 București - S. civ., sent. civ. nr. 6542/13.10.2008, nepublicată*).

⁶⁸⁶ În același sens, V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 11.

⁶⁸⁷ R. le Guidec – G. Chabot, *Succession (30 liquidation et règlement du passif héréditaire)* - janvier 2010 (dernière mise à jour: mars 2010), Répertoire de droit civil, Dalloz, www.dalloz.fr, nr. 85.

⁶⁸⁸ J. Audibert, *Essai sur la nature juridique de la séparation des patrimoines*, thèse, Montpellier, 1927; Ph. Castets, *Considérations sur la nature et la fonction du droit de préférence dans la séparation du patrimoine*, thèse, Montpellier, 1932; Abd El Ghani El Ridi, *Des effets de la séparation des patrimoines*, thèse, Paris, 1940.

doctrina noastră⁶⁸⁹, separația de patrimonii este o operațiune cunoscută încă din dreptul roman, ale cărei caractere s-au modificat pe parcursul evoluției disciplinei dreptului⁶⁹⁰.

În dreptul roman, *separatio bonorum* era un incident care apărea în cadrul procedurii colective de lichidare a patrimoniului insolubilului, așa numita *bonorum venditio* și anume în cazul în care moștenitorul era insolubil, creditorii succesoralii solicitau să se pună de-o parte prețul vânzării bunurilor moștenirii și cele două patrimonii ale defunctului și ale moștenitorului erau lichidate de o manieră complet distinctă. Această operațiune juridică a fost păstrată în vechiul drept francez, fiind preluată în Codul civil francez⁶⁹¹, ce a servit ca model și reglementării din Codul civil român de la 1864.

Evoluția în timp a separației de patrimonii a transformat-o dintr-o procedură colectivă, într-una individuală, întrucât ea aparține fiecărui creditor și ar putea să fie exercitată doar contra anumitor moștenitori și relativ la anumite bunuri determinate. Aceasta produce efecte împotriva creditorilor față de care s-a invocat, dacă nu s-a invocat față de toți creditorii și se întinde fie asupra tuturor bunurilor successorale, fie numai asupra unora dintre acestea, privitor la care a fost invocat, inclusiv fructele produse de aceste bunuri

Art. 1156 alin. 1, 5 și 6 din Noul Cod civil prevăd: „(1) Înainte de partajul succesoral, creditorii personali ai unui moștenitor nu pot urmări partea acestuia din bunurile moștenirii. (5) Din bunurile moștenirii atribuite la partaj, precum și din cele care le iau locul în patrimoniul moștenitorului, creditorii moștenirii vor fi plătiți cu preferință față de creditorii personali ai moștenitorului. (6) Dispozițiile alin. (5) sunt aplicabile și legatarilor cu titlu particular ori de câte ori obiectul legatului nu constă într-un bun individual determinat».

ori prețul rezultat din vânzarea lor⁶⁹².

Ideea romană de patrimonii separate a fost substituită, în pofida conservării vechii denumiri a instituției antice, cu ideea unui beneficiu avantajos acordat anumitor creditori în raport de anumite bunuri. Evoluția noțiunii de separație de patrimonii a determinat critici în doctrina franceză⁶⁹³ cu privire la păstrarea unei denumiri ce nu mai este actuală, critică pe care se pare că atât legiuitorul francez⁶⁹⁴, cât și legiuitorul român, prin

⁶⁸⁹ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002; M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei, București, 1966; D. Chirică, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Lumina Lex, București, 1996.

⁶⁹⁰ În acest sens, a se vedea H.Vialleton, *À propos d'une évolution possible de la séparation des patrimoines*, JCP 1942. I. 247.

⁶⁹¹ Separația de patrimonii a fost prevăzută în vechiul Cod civil francez, în prezent, în urma modificării intervenite prin Legea din 23 iunie 2008, fiind reglementată în art. 878-881 și în art. 2111 și art. 2113.

⁶⁹² Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 466.

⁶⁹³ În acest sens, s-a susținut că această instituție este "rău denumită". A se vedea

M. Grimaldi, (sous la dir. de), *Action Droit patrimonial de la famille 2008/2009*, Dalloz, nr. 628. De asemenea, s-a susținut că, într-adevăr, contrar aparențelor, separația de patrimonii «nu aduce prejudicii puterii de aprehensiune directă a moștenitorilor asupra bunurilor lui de cujus și nu efectuează o lichidare colectivă»; A se vedea Ph. Malaurie, *Les successions. Les libéralités*, 3e éd., 2008, Defrénois, nr. 232.

⁶⁹⁴ Reglementările relative la pasivul succesoral, ce au fost modificate prin Legea din 23 iunie 2006 nu mai fac referire la separația de patrimonii (art. 878 C.civ.fr.), deși este reglementat un drept de preferință oferit diverșilor creditori cu titlu de reglare a pasivului succesoral. În acest sens, a se vedea R. Le Guidec, G. Chabot, *Succession (3o liquidation et règlement du passif héréditaire)* - janvier 2010 (dernière mise à jour: mars 2010), Répertoire de droit civil, Dalloz, nr. 87.

reglementarea Noului Cod civil și-au însușit-o, întrucât se reglementează un drept de preferință al creditorilor succesiunii, ce nu mai poartă denumirea improprie de «separație de patrimoniul».

3. Reglementare legală și noțiune

Reglementarea legală în materie este dată de dispozițiile art. 781-784 C.civ. și art. 1743 C.Civ.

În acest sens, art. 781 C.civ. reglementează dreptul creditorilor moștenirii de a cere « în orice caz și în contra oricărui creditor, separația patrimoniului defunctului de acela al eredelui », iar art. 784 C.civ. prevede că « creditorii eredelui nu pot cere separația patrimoniilor în contra creditorilor succesiunii ».

Cele două texte menționate au determinat doctrina⁶⁹⁵ să definească separația de patrimoniul ca un privilegiu⁶⁹⁶, un beneficiu individual, care poate fi invocat de anumiți creditori, în virtutea căruia aceștia au dreptul să fie plătiți din valoarea bunurilor succesoriale, cu preferință față de creditorii personali ai moștenitorului. Prin acest privilegiu se recunoaște creditorilor defunctului posibilitatea de a menține situația care exista anterior decesului debitorului lor.

Considerarea existenței unui drept de preferință în profitul creditorilor presupune determinarea beneficiarilor, obiectului, precum și a modalității de exercitare și a efectelor acestui drept, aspecte pe care le vom dezvolta în secțiunile următoare.

4. Beneficiarii dreptului de preferință

Dreptul de a solicita separarea de patrimoniul este individual și poate să fie

exercitat izolat de fiecare dintre cei în favoarea cărora este recunoscut.

Articolul 781 C.civ.⁶⁹⁷ determină o primă categorie de beneficiari ai acestui drept de preferință, și anume creditorii defunctului, care “pot cere, în orice caz și în contra oricărui creditor, separația patrimoniului defunctului de acela al eredelui”.

De asemenea, pot invoca separația de patrimoniul legatarului cu titlu particular ai unei creanțe, în calitate de creditori față de succesiune, aceștia fiind indicați ca titulari ai acestui privilegiu de dispozițiile art. 1743 C.civ. Legatarul cu titlu particular nu mai poate invoca separația de patrimoniul în cazul în care, prin clauza testamentară, moștenitorul este dispensat de toate garanțiile pentru executarea legatului. Dreptul legatarului cu titlu particular este ținut exclusiv de voința testatorului, care poate subordona liberalitatea sa anumitor condiții licite. Clauza care refuză legatarului garanțiile pentru asigurarea plății legatelor trebuie să fie înțeleasă ca un refuz al facultății legatarului de a se prevala de dreptul său de preferință⁶⁹⁸. În cazul în care legatul particular are ca obiect un drept real asupra unui lucru individual determinat, legatarul devine titular al dreptului în cauză din momentul deschiderii succesiunii, protejat ca atare, și, deci, nu poate invoca privilegiul separației de patrimoniul, neavând calitatea de creditor.

Doctrina noastră⁶⁹⁹ a admis posibilitatea solicitării separației de patrimoniul

⁶⁹⁵ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 465.

⁶⁹⁶ Privilegiul a fost definit în doctrină ca „dreptul unui creditor de a fi plătit cu prioritate față de alți creditori datorită calității creanței sale” - L. Pop, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a II-a, Ed. Chemarea, Iași, 1994, p. 427.

⁶⁹⁷ Articolul 781 C.civ. francez prevede dreptul de a cere separația de patrimoniul în favoarea

creditorilor defunctului, care “pot să ceară să fie preferați în ceea ce privește activul succesoral, tuturor creditorilor personali ai moștenitorului”.

⁶⁹⁸ R. Le Guidec, G. Chabot, *Succession (30 liquidation et règlement du passif héréditaire)* - janvier 2010 (dernière mise à jour: mars 2010), Répertoire de droit civil, Dalloz, nr. 91.

⁶⁹⁹ A se vedea Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 465.

nu doar de creditorii defunctului, ci și de creditorii ce dețin drepturi de creanță născute în legătură cu sarcinile succesoriale sau, ulterior, în persoana moștenitorilor, ce au fost incluși în categoria creditorilor moștenirii.

Spre deosebire de autorii români, doctrina franceză nu a recunoscut calitatea de beneficiari ai dreptului acestei categorii de creditori.

În acest sens, doctrina franceză⁷⁰⁰ face distincție între creditorii defunctului, ce sunt văzuți ca și creditori ai moștenirii și creditorii sarcinilor succesoriale, pe care îi denumește creditori ai indiviziunii, arătând că dreptul de a cere separația de patrimonii aparține doar creditorilor defunctului. În argumentarea susținerii s-a evidențiat împrejurarea că beneficiul separației de patrimonii tinde a proteja persoanele ale căror drepturi sunt născute prin manifestarea de voință a defunctului și care este natural să fie preferate asupra patrimoniului acestuia, în detrimentul creditorilor personali ai moștenitorului, în timp ce creditorii indiviziunii pun în valoare drepturi care sunt născute prin manifestarea de voință a moștenitorilor, acționând în propriul lor interes⁷⁰¹.

Împărtășind opinia autorilor francezi, în sensul că pot beneficia de privilegiul separației de patrimonii doar creditorii defunctului, aducem și argumente de text. Articolul 781 C.civ. nu îi denumește în mod expres pe beneficiarii separației de patrimonii și folosește sintagma “ei”, făcând trimitere la categoria de creditori indicată în cuprinsul art. 780 C.civ. Or,

art. 780 C.civ. vorbește de creditorii care au obținut în timpul vieții defunctului titluri executorii împotriva defunctului, fără îndoială aceștia fiind creditorii defunctului, pe care i-am indicat în calitate de creditori ai moștenirii ca posibili beneficiari ai separației de patrimonii.

Creditorii moștenitorului nu sunt admiși a solicita separația de patrimonii contra creditorilor moștenirii, întrucât acești creditori trebuie să suporte modificările pe care poate să le prezinte patrimoniul debitorului lor, iar acceptarea unei succesiuni deficitare nu reprezintă decât una dintre aceste modificări⁷⁰². Creditorii pot numai, eventual, să desființeze acceptarea unei succesiuni deficitare făcute în fraudă drepturilor lor, prin promovarea acțiunii pauliene.

În acest sens, art. 784 C.civ. prevede că “creditorii eredelui nu pot cere separația patrimoniilor în contra creditorilor succesiunii”.

Aceeași reglementare legală în ceea ce-i privește pe creditorii moștenitorului a existat în dreptul francez până în 2006, când modificarea adusă a bilateralizat privilegiul separației de patrimonii⁷⁰³. În acest sens, dispoziția din Codul civil francez similară celei din art. 784 din Codul civil român a fost modificată, în sensul că, la rândul lor, creditorii personali ai moștenitorului au posibilitatea de a solicita să fie preferați tuturor creditorilor defunctului asupra bunurilor moștenitorului, care nu au fost culese cu titlu succesoral. Bilateralizarea dreptului de preferință a determinat doctrina franceză⁷⁰⁴ să le recunoască un privilegiu de

⁷⁰⁰ Yv. Lequette, *Le privilège de la séparation des patrimoines à l'épreuve de l'article 815-17 du code civil*, in *Études dédiées à Alex Weill*, 1983, Dalloz-Litec, p. 371; Fr. Terré, Ph. Simler, Yv. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, 8e éd., 2002, nr 768; I. Lemaire, *L'intérêt du privilège de la séparation des patrimoines pour les créanciers successoraux*, JCP N 2001. 700.

⁷⁰¹ M. Grimaldi, *Action Droit patrimonial de la famille 2008/2009*, Dalloz, nr. 630, Yv. Lequette, *Le privilège de la séparation des patrimoines à l'épreuve de l'article 815-17 du code civil*, p. 380.

⁷⁰² R. Le Guidec, G. Chabot, *Succession (3o liquidation et règlement du passif héréditaire)* - janvier 2010 (dernière mise à jour : mars 2010), Répertoire de droit civil, Dalloz, nr. 96.

⁷⁰³ Modificarea dispozițiilor în materie succesorală au intervenit prin Legea din 23 iunie 2006, cu privire la art. 878 alin. 2 C.civ.

⁷⁰⁴ F. Sauvage, în M. Grimaldi [sous la dir. de], *Action Droit patrimonial de la famille* Dalloz 2008/2009, nr. 261.161 ; S. Piedelièvre, *Crédit et successions : la sécurité de l'héritier passe avant les droits des créanciers de la succession*, Droit et patrimoine, martie 2007, nr. 157, p. 59.

a fi preferați față de creditorii moștenirii și creditorii sarcinilor succesoriale, priviți ca și creditori ai moștenitorului, în ceea ce privește, însă, bunurile personale ale moștenitorului.

Nici legatarii universali sau cu titlu universal nu pot invoca privilegiul separației de patrimonii, deoarece în raport de pasivul moștenirii ei au calitatea de debitori, iar nu pe aceea de creditori.

Concluzionând, apreciem că doar creditorii defunctului și legatarii cu titlu particular ai unei creanțe pot să fie preferați tuturor creditorilor personali ai moștenitorului, fără a avea importanță calitatea și caracterele creanței acestora, dacă aceștia sunt chirografari, ipotecari sau privilegiați. De asemenea, pentru exercitarea dreptului de a cere separația de patrimonii, creditorul moștenirii trebuie să aibă doar o creanță certă, fiind lipsit de relevanță dacă creditorul nu deține un titlu executoriu sau dacă creanța creditorului moștenirii este lichidă sau condițională, întrucât separația de patrimonii are caracterul unei măsuri de conservare⁷⁰⁵.

5. Obiectul dreptului de preferință

Dreptul de preferință reglementat prin art. 781 C.civ. are ca obiect toate elementele activului succesoral. Instanțele de judecată au recunoscut transmiterea succesorală a dreptului patrimonial

de autor⁷⁰⁶, ce a fost inclus în activul moștenirii⁷⁰⁷. De asemenea, a fost recunoscut în activul succesoral dreptul la repararea prejudiciului material al defunctului și acțiunea în răspundere civilă delictuală a acestuia⁷⁰⁸.

Pe de altă parte, trebuie să remarcăm că nimic nu obligă creditorii să exercite dreptul de preferință cu privire la toate bunurile ce sunt susceptibile de instituirea separației de patrimonii. Ei pot, dacă apreciază în interesul lor, să ceară separația de patrimonii cu privire la anumite bunuri ale succesiunii⁷⁰⁹.

Doctrina franceză⁷¹⁰ a apreciat, opinie pe care, de altfel, o împărtășim, că dreptul de preferință nu poate să poarte asupra bunurilor reunite în masa succesorală prin efectul raportului sau a unei reducere de liberalități, pentru că drepturile creditorilor defunctului sau legatarilor cu titlu particular nu au luat naștere în legătură cu aceste bunuri, recunoașterea posibilității de separare a patrimoniilor cu privire la aceste bunuri deturnând această operațiune de la scopul urmărit prin reglementarea legală.

6. Condiții de exercitare a privilegiului separației de patrimonii

Exercițiul dreptului de preferință nu este posibil decât cu respectarea anumitor condiții esențiale.

⁷⁰⁵ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 466.

⁷⁰⁶ A se vedea art. 11 din Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe.

⁷⁰⁷ În speță, s-a constatat că un descendent al unui autor al unei opere literare dobândise în calitate de fiu, o cotă de $\frac{1}{2}$ (alături de fratele său) din drepturile patrimoniale de autor asupra lucrării în discuție. La rândul său, acest drept care nu expirase (aflat în masa succesorală a aceluși descendent) a fost moștenit de soția lui supraviețuitoare, de vreme ce nu expirase încă termenul de 50 de ani, calculat de la data de 1 ianuarie a anului următor decesului autorului lucrării, intervenit în 1958. C.S.J., sec.

com., dec. nr. 410 din 29 noiembrie 1993, în *Dreptul nr. 8/1994*, p. 84-85.

⁷⁰⁸ A se vedea C. Lesca-D'espallongue, *La transmission héréditaire des actions en justice*, 1992, PUF, Y. Lambert-Faivre, *La transmissibilité à titre successoral de l'action en réparation des préjudices extrapatrimoniaux*, în *Le droit et la morale dans l'indemnisation des dommages corporels*, D. 1992, chron. 165, spec. p. 167.

⁷⁰⁹ În acest sens art. 879 C.civ. francez prevede expres posibilitatea creditorului de a manifesta intenția sa de a fi preferat cu privire la un bun determinat.

⁷¹⁰ F. Sauvage, *Successions. Dévolution. Indivision. Partage. Fiscalité*, 2007, Delmas, nr. 261.165.

Dreptul de preferință nu poate să fie exercitat atunci când creditorul solicitant a renunțat la acesta. Art. 782 C.civ.⁷¹¹ prevede că « acest drept nu poate fi exercitat când, acceptându-se erede de debitor, s-a făcut astfel novațiune în privința creanței contra defunctului ». Trebuie să subliniem, însă, că termenul de novație folosit de art. 782 este cel din vechiul drept roman⁷¹², atunci când separația de patrimonii (*separatio bonorum*) echivala cu revocarea acceptării succesiunii de către moștenitor, mecanism ce nu mai este aplicabil în epoca modernă, întrucât de la deces creditorii îl au ca debitor pe moștenitor. Acceptarea moștenitorului ca și debitor de către creditor nu reprezintă o novație prin schimbarea de debitor, nu schimbă, deci, într-o datorie nouă datorita primitivă, întrucât prin acceptarea moștenirii acesta a devenit debitor de la data deschiderii succesiunii⁷¹³. Datoria creditorului subzistă și conservă privilegiile și ipotecile de care aceasta beneficiază⁷¹⁴, termenul de novație apărând ca folosit impropriu la acest moment⁷¹⁵. Atunci când creditorii dispun de separația de patrimonii vizavi de mai mulți moștenitori, ei ar putea să renunțe la drept față de unii dintre aceștia și să-l conserve față de alții.

Privitor la modalitatea de renunțare la beneficiul separației de patrimonii, în

doctrină s-a apreciat că renunțarea la un drept nu se prezumă, ea trebuie să fie « neîndoielnică » (de exemplu, acceptarea unui angajament personal, primirea unei garanții reale asupra unui bun al moștenitorului etc.)⁷¹⁶.

Dincolo de eventualitatea unei renunțări, se ajunge ca exercitarea dreptului de preferință să se lovească de o imposibilitate materială, care se traduce juridic prin noțiunea de confuziune. Ipoteza este cea în care comportamentul moștenitorului are la origine, fiind vorba de bunuri mobile corporale care compun moștenirea, o veritabilă confuziune cu bunurile personale ale moștenitorului de aceeași natură. În acest sens, doctrina⁷¹⁷ a stabilit că separația de patrimonii nu poate să fie invocată asupra bunurilor mobile ale defunctului, atunci când acestea s-au confundat cu cele ale moștenitorului. În același sens, s-a susținut că pentru evitarea confuziunii, trebuie să se stabilească componența masei succesoriale prin întocmirea unui inventar al bunurilor succesoriale⁷¹⁸.

Legea stabilește reguli speciale în ceea ce privește prescripția dreptului de preferință. Astfel, potrivit art. 783 C.civ. dreptul de preferință cu privire la bunurile mobile se prescrie în 3 ani, termen calculat de la deschiderea succesiunii.

⁷¹¹ Articolul 782 C.civ. avea corespondent în articolul 879 C.civ., în forma anterioară modificării intervenite prin Legea din 23 iunie 2006.

⁷¹² R. Le Guidec, G. Chabot, **Succession (3o liquidation et règlement du passif héréditaire)** - janvier 2010 (dernière mise à jour : mars 2010), Répertoire de droit civil, Dalloz, nr. 102.

⁷¹³ M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei, București, 1966, p. 174.

⁷¹⁴ A se vedea M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei, București, 1966, p. 174; Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 467.

⁷¹⁵ De altfel, după cum vom vedea Noul Cod civil înlătură această dispoziție.

⁷¹⁶ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 467.

⁷¹⁷ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, op. cit., p. 639; M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei, București, 1966, p. 176; Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 467.

⁷¹⁸ R. Le Guidec, G. Chabot, **Succession (3o liquidation et règlement du passif héréditaire)** - janvier 2010 (dernière mise à jour : mars 2010), Répertoire de droit civil, Dalloz, nr.104.

Referitor la imobile, același text de lege stipulează că «acțiunea se poate exercita în tot timpul în care imobilele se găsesc în mâna eredelui». Această prescripție poate să fie întreruptă, fie printr-o cerere de chemare în judecată, fie prin orice alte măsuri de conservare luate cu regularitate în vederea împiedicării degradării bunurilor: o convenție între legatarul cu titlu particular și legatarul universal prin care acesta din urmă se angajează să depună sumele de bani la o unitate bancară în vederea conservării.

7. Modalitatea de exercitare a dreptului de preferință

În dreptul roman, separația de patrimonii trebuia să fie cerută în fața pretorului și acordată de acesta: presupunea, deci, o instanță judiciară. În dreptul modern, separația de patrimonii nu mai apare ca un incident într-o procedură colectivă de lichidare, ci ca un simplu privilegiu, legea fixând toate condițiile, ceea ce face inutilă cerința parcurgerii unei proceduri judiciare ca un mod uzual de exercitare a acestui drept de preferință.

Separația de patrimonii operează deplin drept, atunci când succesiunea a fost acceptată sub beneficiu de inventar, profitând (și) creditorilor succesoralii fără invocarea privilegiului, chiar dacă beneficiul de inventar ar fi încetat prin renunțare sau prin decădere⁷¹⁹.

Practic, art. 781 C.civ. permite exercitarea dreptului de preferință fără respectarea unei forme speciale: este

suficientă o manifestare de voință din care rezultă intenția (inițiativa) de a invoca privilegiul, adresată aducerii la cunoștința creditorilor moștenitorului. Astfel, dreptul de preferință va fi valabil exprimat prin scrisoare recomandată, cu recipisă de confirmare de primire, prin notificarea executorului judecătoresc, prin solicitarea inventarierii bunurilor succesoral, prin luarea de măsuri de înscriere în tabloul de ordine al creditorilor în vederea distribuirii prețului bunului succesoral vândut silit etc. Dreptul de preferință poate fi invocat, chiar și în privința imobilelor, nu numai în cadrul unei acțiuni intentate împotriva moștenitorului (cum pare a rezulta din art.783 C.civ.), dar și pe cale incidentală⁷²⁰. În măsura în care dreptul lor de preferință poartă asupra unor bunuri mobile, interesații nu au de îndeplinit nicio formalitate pentru asigurarea conservării. În ceea ce privește imobilele, ei trebuie să procedeze la înscrierea privilegiului, potrivit regulilor de publicitate imobiliară⁷²¹, pentru a fi opozabil față de terții în materie de publicitate imobiliară⁷²². Înscrierea devine opozabilă față de terți și va avea rangul determinat de data înregistrării cererii.

Pentru exercitarea acestui privilegiu, creditorii pot să se adreseze și instanței de judecată cu o cerere de chemare în judecată, înainte de partajul succesoral, atunci când creditorii moștenitorilor nu sunt de acord cu separația de patrimonii. Competența aparține judecătoriei în raza căreia se află locul deschiderii

⁷¹⁹ Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, ed. a II-a actualizată și completată, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 466.

⁷²⁰ *Ibidem*.

⁷²¹ Potrivit art. 55 alin. 4 din Legea nr. 7/1996 « în toate cazurile când prin lege se acordă un privilegiu imobiliar sau o ipotecă legală pentru garantarea vreunui drept sau creanțe, acestea se

vor înscrie din oficiu în cartea funciară, cu excepția situației în care părțile renunță în mod expres la acest beneficiu ».

⁷²² În dreptul francez înscrierea privilegiului în cazul bunurilor imobile trebuie să se facă în 4 luni de la data deschiderii succesiunii. Toate înscripțiile făcute după acest termen exclud beneficiul privilegiului.

succesiunii⁷²³. Creditorii pot interveni și într-un proces de partaj succesoral aflat în curs de soluționare.

8. Efectele dreptului de preferință

În mod esențial, exercitarea dreptului de preferință de către creditorii defunctului și legatarii cu titlu particular ai creanțelor are ca efect permisiunea de a fi plătiți prioritar, față de creditorii personali ai moștenitorului. Creditorii moștenitorului vor fi împiedicați să-și valorifice propriile lor drepturi asupra bunurilor succesiunii, înainte de a fi fost plătiți creditorii moștenirii și legatarii cu titlu particular ai unei creanțe. Creditorii personali vor putea urmări aceste bunuri numai după satisfacerea creanțelor creditorului separatist. Acest drept de preferință nu există decât până la concurența a ceea ce este datorat beneficiarilor privilegiului, care au dorit să îl exercite, surplusul căzând în patrimoniul moștenitorului, care poate să dispună de acesta.

Dreptul de preferință al art. 781 din Codul civil va fi, în principiu, fără efecte față de moștenitor, pentru că nu modifică nici drepturile și nici obligațiile acestuia.

Doctrina franceză și-a pus problema dacă privilegiul separației de patrimonii conferă beneficiarului exercițiul dreptului de urmărire⁷²⁴. În încercarea de a se găsi răspunsul s-a arătat că acest drept de urmărire afectează, în mod evident, puterea de a înstrăina a moștenitorului.

Fondat pe jurisprudența veche⁷²⁵, recunoașterea acestui drept de urmărire creditorilor beneficiari ai separației de patrimonii, în mod separat, față de ceilalți creditori, a fost criticată de doctrina de specialitate. Criticile au fost diverse, referindu-se la faptul că separația de patrimonii avea ca scop, în mod normal, menținerea situației creditorilor succesoralii asemenea celei care exista înainte de decesul debitorului⁷²⁶. Astfel, un creditor chirografar, care nu este protejat contra înstrăinărilor consimțite de debitorul său, ar beneficia de o protecție ce nu se justifică față de actele de înstrăinare ale moștenitorilor debitorului său. În ceea ce privește soluțiile jurisprudențiale, se menționează în doctrină⁷²⁷ că tot ceea ce se urmărește prin recunoașterea dreptului de urmărire este realizarea unei bune organizări a lichidării în caz de insolvabilitate, pierzându-se din vedere câmpul de aplicare normală și veritabila natură juridică a separației de patrimonii. Această creație a jurisprudenței a dreptului de urmărire a fost calificată ca și «surprinzătoare»⁷²⁸ și s-a remarcat că instanțele au avut în vedere considerații de securitate în detrimentul unui formalism juridic⁷²⁹.

Doctrina noastră nu a recunoscut exercițiul dreptului de urmărire al creditorilor menționați.

⁷²³ Art. 14 din C.pr.civ. Cât privește noțiunea de „ultim domiciliu al defunctului”, interesează situația de fapt concretă, adică ultima locuință efectivă a lui *de cuius*, iar nu eventualul domiciliu înscris în actele de identitate ale defunctului. În cazul în care defunctul nu a avut domiciliul în țară, locul deschiderii succesiunii este acela unde se află bunurile cele mai importante ca valoare (art. 68 din Legea nr. 36/1995). În cazul persoanelor fără domiciliu sau cu domiciliu necunoscut, succesiunea se deschide la locul unde se află bunurile cele mai importante ca valoare. A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, Ed. All Beck, 2005, p. 228, nota 3.

⁷²⁴ R. Le Guidec, G. Chabot, **Succession (3o liquidation et règlement du passif**

héréditaire) - janvier 2010 (dernière mise à jour: mars 2010), Répertoire de droit civil, Dalloz, nr.115-116.

⁷²⁵ Curtea de Casație franceză, camera 1 civ. 12 juill. 1900, DP 1905. 1. 453.

⁷²⁶ J. Flour, H. Souleau, *Les successions*, 3e éd., 1991, Armand Colin, nr. 328, pentru care recunoașterea unui asemenea drept în mod separat creditorilor ce au solicitat separația de patrimonii logic contestabil și constituie o serioasă anomalie.

⁷²⁷ M. Planiol, G. Ripert, *Traité pratique de droit civil français*, t. 4, 1956, LGDJ., nr. 460.

⁷²⁸ M. Grimaldi, *Action Droit patrimonial de la famille 2008/2009*, Dalloz, nr. 637.

⁷²⁹ Fr. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, 8e éd., 2002, nr. 780.

Tradițional, în virtutea separației de patrimonii, jurisprudența franceză⁷³⁰ recunoaște creditorilor moștenirii și a legatarilor cu titlu particular menționați posibilitatea de a lua măsuri utile pentru conservarea drepturilor lor.

Dreptul de preferință prevăzut de art. 781 C.civ. este fără efect în raporturile diverșilor săi beneficiari ale căror drepturi nu le modifică. Privilegiul nu modifică raporturile dintre creditorii succesoralii, chiar dacă numai unul sau unii dintre ei ar fi cerut separația de patrimonii. Preferința operează numai față de creditorii moștenitorului, nu și față de creditorii succesiunii care n-au invocat beneficiul. În raporturile dintre ei, creanțele vor fi satisfăcute potrivit dreptului comun (după cum sunt creditori chirografari sau creditori cu garanții reale), iar creanța legatarului-creditor separatist va fi plătită după satisfacerea creditorilor succesoralii.

În măsura în care creanțele creditorilor separatiști nu au putut fi satisfăcute din prețul bunurilor obiect al privilegiului, ei vor putea urmări, potrivit dreptului comun, patrimoniul personal al moștenitorilor, așa cum pasivul succesoral a fost divizat între ei. Exercițarea dreptului de preferință nu împiedică divizarea datoriilor între moștenitori: el nu autorizează beneficiarul de a reclama fiecăruia dintre moștenitori partea acestuia din datorii, pentru că se aplică creanțelor pe care decesul deja le-a divizat.

Renunțarea creditorului separatist la dreptul de a cere separația de patrimonii atrage stingerea privilegiului.

9. Dreptul de preferință al creditorilor moștenirii în Noul Cod civil

Articolul 1156, intitulat „Situția creditorilor personali ai moștenitorilor” este plasat în Titlul IV, denumit «Transmisiunea și partajul moștenirii», capitolul I intitulat «Transmisiunea moștenirii», secțiunea a-3-a intitulată «Plata datoriilor».

Art. 1156 alin. 1, 5 și 6 prevăd: „(1) Înainte de partajul succesoral, creditorii personali ai unui moștenitor nu pot urmări partea acestuia din bunurile moștenirii. (5) Din bunurile moștenirii atribuite la partaj, precum și din cele care le iau locul în patrimoniul moștenitorului, creditorii moștenirii vor fi plătiți cu preferință față de creditorii personali ai moștenitorului. (6) Dispozițiile alin. (5) sunt aplicabile și legatarilor cu titlu particular ori de câte ori obiectul legatului nu constă într-un bun individual determinat».

Noul Cod civil se adaptează evoluției instituției separației de patrimonii, precum și cerințelor privitoare la stabilirea unei concordanțe între denumirea și caracteristicile operațiunii juridice. În acest sens, textul menționat nu mai folosește sintagma de „separație de patrimonii”. Art. 1156 alin. 5 din Noul Cod civil reglementează un drept de preferință în favoarea anumitor categorii de creditori, cu titlu de reglare a pasivului succesoral.

Dacă în actuala reglementare creditorii puteau cere separația de patrimonii, Noul Cod civil nu mai reglementează acest drept în mod opțional, ci ca pe un privilegiu general⁷³¹, o cauză personală de preferință, neînsoțită de vreun drept

⁷³⁰ Într-o hotărâre de principiu, Curtea de Casație franceză a statuat că separația de patrimonii ar fi lipsită de eficacitate dacă creditorii și legatarii nu ar putea să procedeze la luarea de măsuri conservatorii cu privire la drepturile lor. Curtea de Casație franceză, camera 1 civ., 16 août 1869, DP 1869. 1. 463 ; contra: C. A. Paris, 31 juill. 1852, DP 1853. 2. 33 , 28 avr. 1865,

DP 1867. 2. 156, citată de R. le Guidec, G. Chabot, *Succession (3o liquidation et règlement du passif héréditaire)* - janvier 2010 (dernière mise à jour: mars 2010), Répertoire de droit civil, Dalloz, nr. 117.

⁷³¹ Definiția privilegiului o găsim în art. 2333 alin. 1 din Noul C.civ. ca fiind „preferința acordată de lege unui creditor în considerarea creanței sale”.

de urmărire, ce le conferă titularilor posibilitatea de a fi plătiți înaintea altor creditori, datorită cauzei juridice ce a generat creanța lor.

Până la momentul partajului, creditorii moștenirii au posibilitatea de a cere să fie plătiți din bunurile aflate în indiviziune. De asemenea, ei pot solicita executarea silită asupra acestor bunuri (art. 1155 alin. 2 din Noul Cod civil). Pe de altă parte, art. 1156 alin. 1 prevede că „înainte de partajul succesoral, creditorii personali ai unui moștenitor nu pot urmări partea acestuia din bunurile moștenirii”.

Reglementând indivizibilitatea gajului general al creditorilor chirografari ai defunctului cât timp durează indiviziunea între moștenitori, ca excepție de la regula diviziunii de drept a pasivului succesoral proporțional cu părțile ereditare, instituită prin art. 1155 alin. 1 din Noul Cod civil, legiuitorul oferă garanții creditorilor moștenitorului de a-și recupera creanțele. Aceștia au un drept de gaj general specializat asupra masei successorale, ce le permite până la partaj să-și realizeze creanțele ce devin exigibile, din activul acestei mase patrimoniale. Creditorii personali ai unui moștenitor nu pot urmări partea acestuia din bunurile moștenirii, până la partaj, întrucât aceștia nu au un drept de gaj general cu privire la această masă patrimonială.

După partajul succesoral, când masa bunurilor patrimoniale se contopește în patrimoniul moștenitorului, legea acordă un drept de preferință anumitor categorii de creditori, cu privire la o anumită categorie de bunuri, față de creditorii moștenitorului.

Dreptul de preferință este acordat, de această dată, printr-o prevedere expresă,

creditorilor defunctului, „creditorii ale căror creanțe s-au născut înainte de deschiderea moștenirii” și creditorilor indiviziunii, „creditorii ale căror creanțe provin din conservarea sau din administrarea bunurilor moștenirii”, care reprezintă creditorii moștenirii, titlatură folosită de art. 1156 alin. 5. De asemenea, dreptul de preferință este acordat legatarilor cu titlu particular, ori de câte ori obiectul legatului nu constă într-un bun individual determinat⁷³², ci în bunuri de gen.

Obiectul dreptului de preferință îl reprezintă bunurile moștenirii atribuite la partaj, precum și cele care le iau locul în patrimoniul moștenitorului, în temeiul subrogației reale generale.

Ca efect al privilegiului, creditorii moștenirii au dreptul de a fi plătiți cu preferință față de creditorii personali ai moștenitorului. Privilegiul este opozabil creditorilor moștenitorului, fără să fie necesară înscrierea lui în registrele de publicitate (art. 2334 din Noul Cod civil). Creditorii moștenirii sunt preferați celorlalți creditori, chiar dacă drepturile acestora s-au născut ori au fost înscrise mai înainte (art. 2335 din Noul Cod civil)⁷³³.

În raporturile dintre creditorii moștenirii creanțele vor fi satisfăcute potrivit dreptului comun. Legatarul cu titlu particular al cărui legat este format din bunuri de gen are un drept de preferință prin raportare la creditorii moștenitorului. Privilegiul nu există față de creditorii moștenirii, întrucât plata datoriei successorale este tot timpul prealabilă achitării legatelor, fie ele și bunuri de gen.

⁷³² Potrivit art. 2386 pct. 7 din Noul Cod civil „(...) beneficiază de ipotecă legală: legatarii cu titlu particular, asupra imobilelor din moștenire convenite celui obligat la executarea legatului, pentru plata

acestuia”.

⁷³³ Potrivit art. 2336 din Noul C.civ., privilegiile reglementate de C.civ. sunt preferate privilegiilor create, fără indicarea rangului, prin legi speciale.

Observăm că Noul Cod civil, spre deosebire de Codul civil francez⁷³⁴ nu bilateralizează dreptul de preferință, în sensul că nu conferă și creditorilor chirografari ai moștenitorului posibilitatea de a fi plătiți cu prioritate din bunurile moștenitorului, altele decât cele dobândite în urma partajului succesoral,

în cazul în care, după partaj, ar veni în concurs cu creditorii moștenirii. Fără îndoială, actuala reglementare din Noul Cod civil răspunde viziunii legiuitorului privitoare la înțelesul ideii de divizibilitate a patrimoniului, protejându-i, însă, pe creditorii moștenirii în detrimentul creditorilor personali ai moștenitorului.

⁷³⁴ Avem în vedere art. 878 din C.civ. fr. în urma modificării intervenite prin Legea din 23 iunie 2006 («demander à être préférés à tout créancier du

défunt sur les biens de l'héritier non recueillis au titre de la succession »).